

КУРИЛО Олег Іванович

*старший викладач кафедри управління
підрозділами НГУ,
Київський інститут Національної
гвардії України, м. Київ*

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ ЯК ОДИН ІЗ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

За даними управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) втрати серед цивільних осіб від 24 лютого 2022 року, після початку росією повномасштабної війни проти України, до 1 травня 2023 року становили 23 375 осіб (на 24 квітня - 23 015), зокрема 8709 загиблих (8574).

За таких умов наразі в Україні відбуваються реформування і становлення сектору безпеки і оборони та його важливого складника – системи правоохоронних органів та військових формувань. Повномасштабне вторгнення росії змусило докорінно змінити роль і місце Національної гвардії України (НГУ) в секторі безпеки і оборони. Поряд з розширенням правоохоронних функцій [наприклад, захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом, забезпечення охорони органів державної влади, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб; участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України тощо] великого значення у діяльності новоствореної структури набули суто військові функції. Для того щоб НГУ була спроможною виконувати широкий перелік військових завдань у зоні ведення бойових дій, було збільшено чисельність Національної гвардії, відновлено частини і з'єднання оперативного призначення, а також сформовано додаткові підрозділи. Значне посилення бойового потенціалу НГУ за окремими показниками можливостей наблизило її до Збройних Сил України.

Забезпечення державної безпеки є одним із найголовніших завдань військових формувань та правоохоронних органів держави. Згідно з Законом України Про національну безпеку України від 21.06.2018 N 2469-VIII «державна безпека» - є захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєвоважливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. Відповідно до Указу Президента України №56/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року Про Стратегію забезпечення державної безпеки «суб'єкти забезпечення державної безпеки» - державний орган спеціального призначення із правоохоронними функціями, правоохоронні та розвідувальні органи й інші державні органи та особи, які беруть участь у забезпеченні державної безпеки відповідно до законодавства України. Не менш важливою є діяльність органів публічної влади та громадськості, які беруть участь у захисті національних інтересів.

Таким чином, виходячи з наведеного вище, НГУ, без сумніву, за своїм призначенням і функціями має буди одним із головних суб'єктів системи

забезпечення державної безпеки.

Крім того, за підсумками аналізу основних напрямків діяльності НГУ, що закріплені у ст. 2 Закону України “Про Національну гвардію України”, зроблено висновок про їх взаємопов’язаність з настанням певних адміністративно-правових режимів. Отже, всі законодавчо визначені двадцять основних функцій можна також поділити на групи залежно від умов, у яких функціонує це військове формування (мирний час, надзвичайний стан, воєнний стан).

Таким чином, НГУ в умовах мирного часу діє у статусі “сили охорони правопорядку” і виконує “класичні” правоохоронні функції та завдання.

У випадках запровадження правового режиму надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях або виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, НГУ окрім функцій охорони правопорядку виконує й інші функції, які реалізуються у разі настання особливих умов у взаємодії з іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони.

В умовах особливого періоду, у разі запровадження правового режиму воєнного стану НГУ окрім завдань мирного часу виконуватиме ще й військові функції. Отже, можемо констатувати, що тільки у разі запровадження правового режиму воєнного стану НГУ діятиме у статусі особливої, додаткової військової сили.

Таким чином, можливо зазначити, що НГУ здійснює як правоохоронні, так і військові функції, тому є підстави стверджувати про унікальність цього військово-правоохоронного формування. Якщо з місцем і роллю НГУ як саме військового формування держави все більш-менш зрозуміло, то з реалізацією правоохоронних функцій виникає низка невирішених питань.

Наприклад не вистачає повноважень та можливостей у НГУ для реалізації покладених Законом про Національну гвардію України правоохоронних функцій та розмежувань сфери відповідальності з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки між НГУ та іншими правоохоронними органами.

Розподіл сфери охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки та керівних ролей відповідно до умов виконання завдань, а саме:

- звичайна обстановка мирного часу (переважна роль НПУ);
- надзвичайна ситуація мирного часу, антитерористична операція мирного часу (роль НГУ і НПУ може змінюватися залежно від оперативної обстановки, проте НГУ за своїм складом більш придатна для масованого застосування сили з централізованим управлінням і злагодженістю);
- правовий режим надзвичайного стану (головна роль – НГУ, органи і підрозділи НПУ – придана сила);
- правовий режим воєнного стану (головна роль – Збройних Сил України, безпосередня участь НГУ, органи і підрозділи НПУ – придана сила).

З огляду на внутрішньополітичну та економічну ситуації у державі, що вимагає мати у розпорядженні влади підготовлену мобільну силову структуру, здатну швидко відновити правопорядок і соціальну стабільність, у тому числі й у кількох регіонах країни одночасно. масштабі, як це має місце з НГУ, оскільки Головне управління НГУ, наприклад, у разі запровадження надзвичайного стану може виконувати функцію військового командування. Також на НГУ покладено роль головного виконавця завдань з локалізації та ліквідації збройного конфлікту всередині держави.

Проте недостатність повноважень НГУ для реалізації правоохоронної функції могла б бути частково компенсована за рахунок надання повноважень, наприклад з адміністративного припинення, оскільки, на відміну від інших органів та підрозділів сил охорони правопорядку, НГУ має обмежену спроможність у цьому напрямку. Це, зокрема, стосується права складання протоколів про адміністративні правопорушення, яке досі не знайшло свого закріплення на законодавчому рівні.

Тому важливо конкретизувати перелік адміністративних правопорушень, за вчинення яких військовослужбовці НГУ матимуть право складати відповідні протоколи, а саме: за невиконання водіями вимог про зупинку; дрібне хуліганство; стрільбу з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку; злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця та ін. Ще однією не врегульованою проблемою є порядок і своєчасність надання дозволу на групове застосування заходів фізичного впливу, спеціальних заходів і вогнепальної зброї у конкретній ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України [Текст]. – 2-ге вид., переробл. та допов. / відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2003. – С. 111.
2. Закон України Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241) Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
3. Указ Президента України №56/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки») Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>